

גבולות היחידה: ספר שמואל א' פרק ז', ז'-י"ז**נושא היחידה: המלחמה השנייה בין ישראל לפלישתים****מספר שיעורים: 1****כתבה: יעל גרוסברג****כללי:**

במהלך מעמד התשובה של עם ישראל, מתקבלים הפלישתים למלחמה נגדו. שמואל מקריב קרבן ומתפלל לה', ותפילתו מתקבלת. בדרך נס, הורג ה' בפלישתים אנשים רבים, ולאחר מכן ישראל רודפים אחריהם ומנצחים. בסיום הפרק נקרא על מעשיו של שמואל.

פתיחה:

המורה יקרין במצגת (מהשיעור הקודם) את התמונות, ועל התלמידים להיזכר בפעולות השונות שנעשו במהלך מעמד התשובה. לאחר ארבעת הדברים הראשונים, יעצור המורה ויאמר: באמצע המעמד המדהים והמרגש, לפתע קורה דבר מפחיד ביותר. המורה יקרא בדרימטיות את **פס' ז'-ט'**. לאחר הפסוקים, ימשיך המורה במצגת, אל 2 הדברים האחרונים הנעשים במעמד בעקבות עליית הפלישתים.

לימוד הפסוקים:

לאחר סיום המצגת, ישאל המורה: מה כתוב בפסוק בסיום הקרבת הקרבן ותפילתו של שמואל? "וענהו ה'". האם כתוב מה ה' ענה? לא. אולם אנו מבינים כי ה' קיבל את תפילתו. מה אנו מצפים שיהיה בהמשך? המורה ישמע את תשובות התלמידים. ברור לנו כי עם ישראל ינצחו במלחמה, מכיוון שה' נענה לבקשת שמואל.

קריאת פס' י'- י"א

תוך כדי הקריאה, יכתוב המורה על הלוח מילים קשות:

וירעם-

ויהומם-

וינגפו-

לאחר הקריאה, יבקש המורה מהתלמידים להסתכל בפרשנים השונים או להסביר במילים שלהם את המילים הקשות, ומתוך כך להסביר כיצד ניצח עם ישראל במלחמה.

וירעם- ה' עשה קול רעש גדול כרעם.

ויהומם- הרג את הפלישתים.

וינגפו- מתו רבים והפסידו במלחמה.

שלבי המלחמה:

שלב א'- הקב"ה עושה קול רעש גדול והורג רבים מן הפלישתים ← נס לגמרי. ללא עשייה כלל של עם ישראל.

שלב ב'- אנשי ישראל יוצאים מן המצפה ורודפים אחר הפלישתים ← עם ישראל שותף למלחמה

משימת טרום קריאה: מה עושה שמואל לאחר הניצחון?

קריאת פס' י"ב-י"ד

המורה ייקח כרית או דבר מוחשי אחר הדומה בגודלו לאבן גדולה, ויניח אותו על אחד השולחנות.

שמואל מעמיד סמל - אבן - בין המצפה ובין השן.

כיצד הוא קורא לה?

מדוע?

שמואל קורא לה "אבן העזר" להראות את הנס- "עד הנה עזרנו ה'" - עד המקום הזה הקב"ה נלחם עבורנו.

המורה ישאל את התלמידים: האם אנו מכירים עוד מקום שנקרא כך? (במקרה הצורך, יפנה אותם המורה להסתכל בפרק ד').

גם המלחמה שבה נשבה ארון ה', נערכה במקום שנקרא "אבן העזר".

האם זהו אותו המקום? לא. אלו הם שני מקומות שונים. הקרב הראשון היה ליד אפק (סמוך לראש העין), והקרב השני - ליד המצפה (בין ירושלים ובית אל).

← מומלץ להראות לתלמידים במפה את מיקום שתי המלחמות השונות (מופיע בהרחבות).

שאלת חשיבה: מדוע בחר שמואל לקרוא למקום זה "אבן העזר"?

המורה ישמע את תשובות התלמידים, ויסכם כי בכוונה שמואל הנביא קושר בין שני המקומות - כביכול אבן זו היא תיקונה והיפוכה של המערכה שכשלה.

לא ניכנס בשלב זה להשוואות מרובות, אולם נקודה אחת חשוב להעלות כעת בפני התלמידים, והיא המפתח לתיקון של מערכה זו:

המורה ישאל: כיצד הגיב עם ישראל לפני כל אחת מהמלחמות? מה היה המעשה אותו הם עשו כדי להצליח במלחמה?

במלחמה הראשונה - הצעת עם ישראל הייתה להביא את ארון ה' כדי שהוא יגן בעדם- "נקחה אלינו משילה את ארון ברית ה' ויבוא בקרבנו, וישיענו מכף אויבינו" (ד', ג').

במלחמה השנייה - הם פנו ישראל לשמואל כדי שיתפלל ויזעק לה' - "אל-תחרש ממנו, מזעוק אל ה' אלוהינו וישיענו מיד פלישתים" (ז', ח').

← אם כן, מהו התיקון המשמעותי שנעשה בין המלחמה הראשונה לבין מלחמה השנייה?

ההבנה כי המפתח לישועת ה' אינו דבר טכני שיצילם, אלא תשובה ותפילה- פנייה מהלב אל ה', היא זו שתושיע אותם.

ממלחמה זו ועד סוף ימיו של שמואל, שוררים רוגע ושקט. כעת נקרא על פועלו של שמואל בעם:

קריאת פס' ט"ו'- י"ז: שמואל הנביא

שמואל שופט את העם "כל ימי חייו". הוא לא מסתפק בכך שהעם יבוא אליו, אלא הוא משקיע ומסתובב בכל שנה ברחבי הארץ, ובכל מקום שופט בין האנשים ומקרבים לה'. בסוף סיבוב כזה, הוא היה חוזר לביתו ברמה, שם היה שופט את העם, ושם גם בנה מזבח לה'. "והלך וסבב... ותשובתו הרמתה כי שם ביתו"- חז"ל למדו מכאן כי שמואל לא נהנה במסעותיו משל הבריות, אלא הביא לעצמו אוכל ודברים מביתו לכל מקום שבא אליו: "אמר אביו: הרוצה להנות - יהנה כאלישע, ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר: "ותשובתו הרמתה כי שם ביתו - ואמר רבי יוחנן: שכל מקום שהלך שם, ביתו עמו" (ברכות י:).

← כדי להעביר זאת לתלמידים, אפשר להמחזיז את שמואל הנביא המגיע לעיר מסוימת, תוך מתן שאלות מנחות, כגון: כיצד נערכים אנשי העיר לבואו? מה מבקשים ממנו כאשר הוא בא? מה הוא עושה כאשר הוא מגיע לעיר?

סיכום וסיום:

ראינו כי מלחמה זו שנפתחה בתפילה ובתשובה, הביאה לניצחון ישראל בדרך נס. לאחר מלחמה זו, שררו שקט ורוגע בגבולות ישראל, ושמואל שפט את העם. המורה יחלק את התלמידים לקבוצות. כל קבוצה תקבל בריסטול, ובזמן מוקצב (3 דקות) על כל קבוצה לכתוב כמה שיותר תכונות שהם למדו מדמותו של שמואל בפרק זה ובפרקים הקודמים.

על כל תכונה- יש לכתוב הסבר קצר מהיכן היא נלמדה.

לדוגמה:

אכפתיות- הסתובב ממקום למקום כדי לשפוט את העם.

צדיק- קירב את עם ישראל לה'.

הנהגה- אסף את כל העם למעמד במצפה.

בסיום- כל קבוצה תקריא את התכונות שהיא כתבה. ניתן לתת פרס קטן לקבוצה המנצחת. (הצעות נוספות לסיכום הנלמד עד כה- מופיעות בהרחבות.)

הצעות להמחשה:

- מצגת פתיחה - חזרה על השיעור הקודם.
- אבן - להמחשת האבן ששם שמואל.
- מפה - להבנת מיקום שתי המלחמות.
- המחזה - כיצד מגיע שמואל לכל עיר ועיר,
- משחק תכונות - לדמותו ופועלו של שמואל.

מסרים והפנמה:

- א. מעלת עם ישראל שפנה אל ה' בתשובה ובתפילה כדי לנצח במלחמה.
- ב. הקב"ה עוזר בניסים למי שהולך בדרכיו.
- ג. דמות המנהיג - ההולך ממקום למקום ומוביל את העם בדרך הטוב והישר, ואינו נהנה משום דבר שאינו שלו.

הרחבות:

א. הצעות נוספות לסיכום:

הפסוקים בסוף פרק ז' הם פסוקי סיכום - הם מסכמים את מפעלו של שמואל השופט טרם המלכת שאול. ניתן לסכם את היחידה עד כה בדרכים שונות, לדוגמה – לסדר עצמים הקשורים למאורעות מפרקים א'-ז', ולציין למה הם קשורים. עצמים לדוגמה: מנת אוכל יפה, מזלג גדול, מצלתיים, אפוד בד, ארון הברית, כפות ידיים, פרות ועגלה, אבן גדולה ועוד.

אפשרות נוספת לסיכום: נזכיר את הדמויות שפגשנו עד כה בספר: אלקנה, חנה, עלי, שמואל, בני עלי, ונבקש מהתלמידים לומר מילה אחת על כל דמות או על אחת מהדמויות. כמו כן, נוכל לשאול את התלמידים מהו הדבר העיקרי שלמדו עד כה.

ב. מפת המלחמות

ג. בנושא שמואל שהיה הולך מבית לבית, יש מדרש ילקוט שמעוני על ספר שופטים סימן סח (לקוח מאתר דעת), המתאר את המצב שהיה בתקופת השופטים. ניתן לערוך השוואה בין דברי המדרש לבין מה שמסופר על שמואל בסוף הפרק שלנו.

"אם תאמר אותם שניים ושבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין מפני מה נהרגו? היה להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר עימהם שיקשרו חבלים של ברזל במתניהם ויגביהו בגדיהם למעלה מארכובותיהם ויחזרו בכל עיירותיהם של ישראל : יום אחד ללכיש, יום אחד לעגלון, יום אחד לחברון, יום אחד לבית אל, יום אחד לירושלים, וילמדו אותם דרך ארץ בשנה בשתיים בשלוש בארבע בחמש עד שיתיישבו ישראל בארצם. [כדי ש] יתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בעולם כלו שברא מסוף העולם ועד סופו. הם לא עשו כן, אלא כיון שנכנסו ישראל לארצם כל אחד ואחד רץ לכרמו ולזיתו ואומר שלום עלי נפשי שלא להרבות הטורח".